

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIJY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

«R. TO'RAYEV»
Oliy ta'lim bo'yicha prorektor
R. To'rayev
2023 y. 26 avgust

TABIIY GEOGRAFIYANING DOLZARB MUAMMOLARI

fani bo'yicha

SILLABUS

Magistratura bo'lim uchun

Bilim sohasi 500000 – Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi 530000 – Fizika va tabiiy fanlar
Ta'lim yo'nalishi 70530402 – Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha)

Termiz-2023

Modul / FAN SILLABUSI

Magistratura bo'limi

70530402 – Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha)

Fan nomi:	Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari
Fan turi:	Tanlov
Fan kodi:	TGMM105
Yil:	1
Semestr:	2
Ta'lim shakli:	Kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	150
Ma'ruza	22
Amaliy mashg'ulotlar	24
Laboratoriya mashg'ulotlari	-
Seminar	-
Mustaqil ta'lim	104
Kredit miqdori:	5
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

Fan maqsadi (FM)

FM 1 Talabalarda Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari fanining nazariy-uslubiy va amaliy asoslari (tushunchalari, qonuniyatlari, tadqiqot usullari va boshqalar) to'g'risidagi bilimlarini, ularni amaliyotda qo'llay olish malakalarini shakllantirishdan iborat.

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1	Umumiy tabiiy geografiya (UTGB110)
2	Iqlimshunoslik (IQLB106)
3	Landshaftshunoslik (LANB204)
4	Geoekologiya va landshaft ekologiyasi (GLEB406)

Ta'lim natijalari (TN)

Bilimlar jihatidan:

TN1	Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari fanining fanlar tizimidagi o'rni, tadqiqot ob'ekti va predmeti, geografiyaning ijtimoiy ilmiy yo'nalishining shakllanishi va rivojlanishi xususiyatlari;
TN2	Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari fanining zamonaviy tuzilishi

TN3	haqida tushunchaga ega bo'lishi lozim. Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari fanining asosiy tushunchalari: regional geografiya, landshaft, tabiiy geografik tizimlar haqida bilimlarga ega bo'lishi kerak;
TN4	Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari fanining asosiy g'oyalari va nazariyalari, tabiiy geografik tizimlar va ularning elementlari, geografik tuzilmalar va geografik jarayonlar, inson va tabiat munosabatlari o'rtasidagi farqlarni bilishi kerak. Ko'nikmalar jihatidan:
TN5	Talaba tabiiy geografik jarayonlarni o'rganishda qiyosiy geografik metodni qo'llay oladi;
TN6	Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari faniga oid o'quv va ilmiy adabiyotlar bilan ishlay oladi;
TN7	Geografik xaritalardan foydalanish va statistik manbalar bilan ishlash oladi;
TN8	Jamiyat va tabiat o'rtasidagi geografik aloqalar va o'zaro bog'liqliklarni aniqlash, geografik tizimlar, landshaftlarning ichki tuzilishini tahlil qila oladi.

Fan mazmuni

Mashg'ulotlar shakli: ma'ruzalar (M)

M1	Tabiiy geografiyaning asosiy muammolari
M2	Tabiiy geografiyadagi asosiy g'oya va tushunchalarning shakllanish va rivojlanish tarixi
M3	Tabiiy geografiyaning fanlar tizimidagi o'rni va qismlari
M4	Umumiy tabiiy geografiyaning asosiy muammolari
M5	Regional tabiiy geografiyaga taaluqli muammolar
M6	Landshaftshunoslik yoki kichik hududlar tabiiy geografiyasining muammoli masalalari
M7	Landshaftlarni tasniflash va amaliyot
M8	Inson-tabiat o'zaro aloqadorligi masalalari
M9	Geografiya va ekologiya: muammo va amaliyot
M10	Tabiiy geografiya va amaliyot
M11	Tabiiy geografik fanlar nazariyasining asosiy muammolari
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulotlar (A)	
A1	Tabiiy geografik g'oya va tushunchalarning shakllanishi va rivojlanishi
A2	Umumiy tabiiy geografiyaga oid muammolar
A3	Regional tabiiy geografiyaga taaluqli muammolar
A4	Kichik hududlar tabiiy geografiyasiga oid muammolar
A5	O'rta Osiyo va O'zbekistonning tabiiy geografik rayonlashtirish tajribalari
A6	Turli tabiiy geografik rayonlashtirish sxemalarini tahlil qilish
A7	Inson - tabiat munosabatlari va uning oqibatlari

A8	Iqlimning o'zgarishi va uning tabiiy geografik oqibatlari
A9	Tabiiy geografik monitoring
A10	Tabiiy geografik baholash
A11	Tabiiy geografik prognozlash
A12	Tabiiy geografik komplekslarning modellari

Mustaqil ta'lim (MT)

1.	Darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularni o'rganish	50
2.	Tabiiy geografiyadagi asosiy g'oya va tushunchalarning shakllanishi va rivojlanish tarixi	6
3.	XX asrning ikkinchi yarmida kompleks tabiiy geografiya va landshaftshunoslik g'oyalarining rivojlanishi	6
4.	Geologik (geotizimli) monitoring	6
5.	Tabiiy geografik jarayonlar va ularning turlari	6
6.	Tabiiy geografik rayonlashtirishning xillari	6
7.	Umumiy tabiiy geografiyaga oid muammolar	6
8.	Tabiiy geografiyada geologik tadqiqotlarni amalga oshirish muammolari	6
9.	Tabiatdan oqilona foydalanishning global, regional va mahalliy ko'lamdagi muammolari	6
10.	Tabiiy geografiyadagi asosiy g'oya va tushunchalarning shakllanishi va rivojlanish tarixi	6

Asosiy adabiyotlar

1	Nazarov I.Q. Geografiya fanining asosiy muammolari. T.: Muharrir. 2013. 212 bet
2	Zokirov Sh.S., Toshov X.R. Landshaftshunoslik. –T.: Turon zamin ziyo, 2016.
3	Nig'matov A. Tabiiy geografik fanlarning nazariy muammolari. –T.: Fan va texnologiya. 2010. 202 bet
Qo'shimcha adabiyotlar	
1	Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent.: "O'zbekiston" nashriyoti, -2022. -416 b.
2	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-sonli Farmoni.
3	Zokirov Sh.S., Toshov X. Landshaftshunoslik. – T.: "Turon zamin ziyo". 2016.
4	Зокіров Ш.С. Антропоген ва амалій ландшафтшунослік. – Т. Універсітет. 1998.
5	Исаченко А.Г. Ландшафтвоведение и физико-географическое районирование. – М. 1991

6	Rafikov A.A., Sharipov Sh.M. Geokologiya. T.: "Adib", 2014.
7	Мильков Ф.Н. Физическая география: современное состояние. Закономерности, проблемы. Воронеж, 1981

Talabanning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsifiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini to'liq yoritga olsa;
- fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'yilmasa;
- fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;
- fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;
- berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;
- mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri bo'yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo'lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharhlay bilsa;

b) 4 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'yilmasa;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushungan bo'lsa;
- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirasida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konspektini puxta shakllantirgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.

v) 3 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilmasa;
- bayon qilish ravon bo'lmasa;
- fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.

g) quyidagi hollarda talabanning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baho bilan baholanishi mumkin:

- fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rilgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Myallif:	Bahodir Abdumuminov, geografiya fanlari falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
E-mail:	abdumuminov.2017@mail.ru
Tashkilot:	Termiz davlat universiteti, "Geografiya" kafedrasida
Taqrizchilar:	Geografiya fanlari nomzodi, dotsent O.Yakubov Geografiya fanlari nomzodi, dotsent H.Abdunazarov

Mazkur Sillabus universitet o'quv-uslubiy Kengashining 2023 yil "25" avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "Geografiya" kafedrasining 2023 yil "24" iyundagi 21-sonli bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i dots. A.Ibragimov

Magistratura bo'limi boshlig'i p.f.f.d (PhD) A.Narbayev

Fakultet dekani prof. A.Xurramov

Kafedra mudiri dots. M.Erdonov

Tuzuvchi: g.f.f.d (PhD) B.Abdumuminov

